

Waarnemend rector van de PThU, prof. dr. Klaas Spronk en ds. Roel Knijff, directeur BNP, in gesprek over ontwikkelingen rond de academische theologie opleidingen

GOLFBEWEGINGEN SESAMSTRAAT en een DELTAPLAN

Prof. dr. Klaas Spronk, waarnemend rector PThU (links) en ds. Roel Knijff, directeur BNP

Hier start een reeks artikelen waarin we stilstaan bij de ontwikkelingen in en rond de academische theologie-opleidingen.

Net als de theologie zelf, blijven ook de academische theologie opleidingen aldoor in beweging. Dat brengt nieuwe vragen en uitdagingen met zich mee. In deze reeks verkennen we hoe de opleidingen veranderen, welke verschuivingen gaande zijn en hoe ze inspelen op de vragen en kansen van deze tijd.

Langs steigers, ladders en speciekuipen: trots leidt prof. dr. Klaas Spronk ons rond op de nieuwe locatie van de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) in Utrecht. Het pand Janskerkhof 12/ Jansdam 14 is vorig jaar aangekocht en Spronk ziet er naar uit dat hier begin volgend jaar alles helemaal ingericht zal zijn. Tot die tijd is er nog aardig wat werk aan de winkel. Geldt dat alleen voor de bouwlieden op deze fraaie plek, of ligt er voor de academische opleiding ook nog een stevige opgave om aan te pakken?

De tijdelijk ingerichte PThU-bestuurskamer in de tegenoverliggende Janskerk is een prima plek om verder te spreken. We trekken de jassen uit en Roel Knijff en Klaas Spronk praten door over ontwikkelingen, moeilijkheden en mogelijkheden voor de theologische studies in Nederland.

Welke ontwikkelingen ziet Spronk wanneer hij kijkt naar de academische opleidingen? 'Nou, waar het wetenschappelijk theologisch onderwijs eerst een lichte teruggang had, lijkt die dit jaar

opeens omgedraaid te zijn. Het aantal studenten in de bachelor neemt weer toe. Wat we ook zien is dat er veel zijinstromers zijn. Mensen die eerst een andere studie gedaan hebben en dan via een premaster instromen in de master. Dat is wel een apart soort studenten; heel leuk. Een mooie trend. Je moet daarbij goed nadenken welke verworven competenties zij al hebben. Dan neem je ze serieus en voeg je met de opleiding echt iets toe. Je wilt studenten niet frustreren met stof waarvan ze aangeven van 'ja, dat weet ik al'.

Ook de hbo-opleidingen doen het trouwens goed. Dat zie je wanneer je kijkt naar de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) en Windesheim, waarmee wij in toenemende mate samenwerken. Die samenwerking wordt versterkt door de ambtsdiscussie in de PKN. Als opleider word je in die samenhang uitgedaagd om goed duidelijk te maken wat nu het verschil is tussen een vierjarige hbo- en zesjarige wetenschappelijke opleiding (wo).

Het mooiste, besef ik de laatste tijd, is dat we als wo nu de kans krijgen om ons meer te profileren. Je zag bij ons een beetje de tendens om heel erg aan te sluiten bij de praktijk. Dat wo een beetje op hbo begon te lijken. Je wordt nu uitgedaagd, en je krijgt de kans om meer gespecialiseerd te denken. Dat je best wat meer mag doen aan verdieping in disciplines. Dat je je echt profileert als wetenschappelijke instelling.

GOLFBEWEGINGEN

Dat sluit goed aan bij de evaluatie van studenten zelf. Studenten willen meer uitgedaagd worden. Dat is wel een trend. Ik heb nogal wat onderwijsherzieningen meegemaakt. Op het ene moment wordt gezegd: 'Het is te specialistisch, wij wensen meer integratie.' Dan ga je integreren, en nu zie je weer het omgekeerde, dat studenten aangeven meer disciplinair te willen werken.

Door heel de ambtsdiscussie en door de samenwerking met het hbo, worden wij uitgedaagd om toch meer gespecialiseerd te denken. Om te zeggen, 'nou, neem nu maar eens de tijd om Miskotte te lezen en je echt te gaan verdiepen in de kerkgeschiedenis.'

Knijff: 'Bedoel je dat nu het hbo volwaardig mogen werken in de kerk, de vraag aan predikanten om al die praktische dingen ook te beheersen wegebt? En daarmee de vraag aan de PThU: 'Waar blijven die praktische dominees waar we zo op zitten te wachten?' En dat die dan helemaal niet van jullie hoeven te komen, want die komen van het hbo.'

Spronk: 'Inderdaad. Dus dat je dan de toespitsing kunt maken op datgene wat er werkelijk vanuit de academie aan bezinning is. En dat de kramp, die ook gevoeld wordt bij de PThU, wegvalt. Je kan zo meer aan taakverdeling gaan denken.'

De hele ambtsdiscussie wordt prettiger en makkelijker als je vanuit de opleidingen gaat denken. Je kan dan veel duidelijker differentiëren en ook aansluiten bij de vaardigheden en de wensen van studenten. De een gaat hiervoor, de andere daarvoor.'

SESAMSTRAAT

Op de vraag of denken over complementaire teams realistisch is met het oog op kleinere en kwetsbare gemeenten, antwoordt Spronk: 'Wat je bij Sesamstraat al leert, is dat je moet samenwerken. Dat kun je niet genoeg benadrukken. Soms gaat dat er een beetje uit in de loop der jaren. Onder predikanten en kerkelijk werkers is dat vaak een lastig ding. Waarbij je van een afstand zegt: je kan toch prima samenwerken. Maar op een of andere manier moeten we dat nog leren.'

Je hebt verschillende soorten opleidingen, verschillende soorten mensen en verschillende taken en verantwoordelijkheden. Als je dat goed met elkaar verdeelt, kun je elkaar helpen.'

Knijff: 'Tot nu toe was de verwachting vanuit de kerken naar de opleidingen om predikanten te leveren die beheersen wat zij nodig hebben. En wat jij nu eigenlijk teruggeeft is, dat de verschillende werkers alles in huis hebben als je ze op een slimme manier met elkaar laat samenwerken. Dat betekent wel dat we op een andere schaal moeten denken, dan op het niveau van de zelfstandige gemeente.'

Spronk: 'wat wij prima vanuit de opleidingen kunnen aanbieden – het hele palet met die hele diversiteit en aanvulling op elkaar – moeten de kerken wel kunnen ontvangen. En als je predikantsplaatsen tot hele kleine formaties terugbrengt, dan lukt

het natuurlijk niet. Dan moet je wel heel veel kwaliteit in iemand stoppen om alles te kunnen beheersen.'

Knijff: 'Misschien is dat wel een signaal om vanuit de opleidingen te geven. Overlaad ons nou niet met irreële vragen. Als kerken hebben jullie zelf ook een vraag te beantwoorden, namelijk: hoe je de schaal zo kiest dat het aanbod van werkers ook in de gemeenten kan landen.'

Spronk: 'Zo kan je veel frustratie in het werkveld voorkomen. Dat je als voorganger ook overvraagd voelt om dingen te doen die je eigenlijk niet goed kan. En iemand anders kan dat wel. Dat vraagt van de lokale kerken ook iets. Je kunt trouwens de schaal ook te groot kiezen. De Rooms-Katholieke Kerk laat zien wat er gebeurt als je de schaal zo groot kiest dat mensen zich niet meer met elkaar verbonden voelen. Dat is ook een serieus punt.'

Knijff: 'De schaal moet je inderdaad niet te groot kiezen. In de Protestantse Kerk zijn de huidige classis zo groot, dat de mensen in de gemeente het niet meer meemaken. Je zult op een ander niveau moeten kijken.'

RENTREE DUPLEX ORDO?

We vragen Spronk te reflecteren op de veranderingen in het curriculum gaandeweg de tijd. In de golfbeweging, die hiervoor werd genoemd, ziet Spronk dat studenten nu weer vragen om meer disciplinaire helderheid. 'Zo van, met welk vak zijn we nu bezig? En eigenlijk vinden docenten dat ook. Je geeft het liefst je eigen vak, waar je je senang bij voelt.'

'Zes jaar studie is flink. Dat kent alleen de studie medicijnen nog, denk ik. Dat je de tijd neemt in de bachelor om de vakken echt goed en degelijk te leren. Ook bepaalde vaardigheden, het ambachtelijke, dat dat daar gebeurt. En dat je in de master ook de ruimte neemt om dat toe te passen. Dat is wel iets waar we op kunnen winnen, de aandacht voor het disciplinaire. Met een landelijke joint bachelor zou je dat goed

kunnen helpen. Zeg maar, zoals het werd vormgegeven in de duplex ordo.’

Knijff: ‘Dan houd je datgene wat kerkeigen is afgezonderd en doet gezamenlijk wat collectief kan.’ ‘Dan ben je reëel bezig’, beaamt Spronk.

Knijff: ‘Dan is het onderwijs en onderzoek ook weer eenvoudiger om te verbinden met wat de Rijksuniversiteit als groot voordeel had, namelijk dat je met andere faculteiten kunt samenwerken.’

‘Het zal de sfeer verbeteren’, ziet Spronk. ‘Er is nu te veel concurrentie tussen de opleidingen. En er zijn geen grote studentenaantallen, dus ben je kwetsbaar.’

‘Er is nu te veel concurrentie tussen de opleidingen. En er zijn geen grote studentenaantallen, dus ben je kwetsbaar.’

Één van de aardige dingen die bleek bij de recente academische visitatie, is de hoge waardering van ons onderzoek. Daar kwam onder andere het advies uit dat het goed zou zijn om ons meer met secularisatie bezig te houden. Naast dat we dat al doen, is het een interessante vraag wat daar dan mee bedoeld wordt.

Knijff: ‘Bedoelen ze het misschien ook buiten het geloofsvlak? Dat de kerk een dominante factor was en die rol nu niet meer kan vervullen? Interessant in dat kader is de introductie van geestelijke verzorging-thuis - een soort seculier aanbod van geestelijke verzorging – dat weer heel erg dicht in de buurt komt van wat wij in het verleden aanboden, maar het niet meer doen of kunnen. Daar zit een cirkeltje in de wijze waarop de waardering van hetgeen ons aanbod ooit omvatte, nu gehonoreerd wordt, terwijl de herkomst van elders komt.’

‘Wat je ziet’, deelt Spronk, ‘is dat er weer een ander soort waardering is voor de theologie in de samenleving. In zekere zin zijn we de secularisatie voorbij. Veel

van de argwaan is weg. Er is een soort onbevangenheid in de samenleving. En dat is een aardig onderzoeksveld.’

GEMEENSCHAPPELIJK BELANG

Als we Spronk vragen naar de relatie tussen PThU en synode en welke ontwikkelingen er zijn, geeft hij aan dat het bovenal nodig is om te erkennen dat je beide voor dezelfde uitdaging staat. ‘De laatste synodevergaderingen waar de PThU op de agenda stond, vonden plaats in een sfeer van problemen. Waarbij ik dacht ‘wij zijn toch jullie universiteit’, maar dat dit niet zo gevoeld werd. Er is een soort afstand. Ik mis het gevoel ‘we staan er toch samen voor.’ Dat kan ook wel anders, denk ik.

Knijff bevraagt: ‘Hoe zou je dat vruchtbaarder kunnen inrichten?’ Spronk: ‘Het zou al mooi zijn als onze Raad van Toezicht en de synode meer in elkaars verlengde functioneren en de Raad van Toezicht ook goed kan vertalen hoe ergens in de synode naar gekeken wordt. Nu loopt dat niet synchroon en het is misschien zelfs een beetje van elkaar losgezongen. Gelukkig is dat besef er ook wel, dus daar wordt aan gewerkt.’

Het is natuurlijk een beetje een rare tijd. Er spelen veel dingen: de verhuizing, de losmaking van de VU, erkenning van de eigen bachelor, de ambtsvisie. Het zijn veel spannende zaken waarvan nog niet helemaal duidelijk is wat de uitkomst zal zijn.

Je hebt verschillen van opvatting binnen de synode over de universiteit. Bijvoorbeeld met betrekking tot de ambtsdiscussie en de status van de kerkelijk werkers. Daarover zijn de meningen tamelijk verdeeld. Dan is het lastig om constructief samen te werken.’

Knijff herkent de verschillende opvattingen. ‘Maar zoals het nu uitwerkt, lijkt het alsof in de synode de vertegenwoordigers van verschillende opvattingen elkaar ook kwijtraken. Terwijl het gaat om het gemeenschappelijk belang bij het geheel.

Op het moment dat je met elkaar in staat bent om voor ogen te houden wat het collectieve belang is, zou je een ander gesprek op de synode moeten kunnen initiëren, lijkt mij.’

‘Dat denk ik ook’, beaamt Spronk.

‘Net zoals bij de opleidingen, zeggen: we hebben een gedeeld belang bij een degelijke theologische bachelor.

De rol van de kerkelijk werkers moet duidelijk zijn, opdat mensen niet gefrustreerd worden. Dat we niet blijven steken in tamelijk onoverzichtelijke compromissen.’

DENK IN TEAMS

Knijff: ‘Ik merk bij predikanten dat ze het lastig vinden om op een geloofwaardige manier zichzelf als academisch opgeleide predikant te verdedigen. Zou jij kunnen verwoorden, hoe dit goed overgebracht kan worden?’

‘Het is heel belangrijk dat je je echt kan verdiepen in je traditie.’

‘Ik heb ooit in de synode gezegd,’ reageert Spronk, ‘dat, als het moeilijk gaat met de kerk, je niet moet afdingen op de opleiding, maar de opleiding juist moet verbeteren. Je lost het probleem echt niet op door te devalueren maar je moet ervoor zorgen dat de mensen in de kerk hun werk nog beter voorbereid kunnen doen. Het is heel belangrijk dat je je echt kan verdiepen in je traditie, over hoe je je verhoudt tot de dingen die we nu meemaken. Dat je kunt onderzoeken waar het echt over gaat in menselijke relaties, bij relationele en zingevings-vraagstukken. Daar moeten we niet gering over denken.

Wanneer we ons verhouden tot die eeuwenoude traditie, kunnen we dingen doorprikken waar mensen zeggen ‘Op basis van de Joods/christelijke traditie, zeg ik dit en dat...’. Om dan echt te kunnen uitleggen: ‘Nee meneer Wilders, zo zit dat niet.’ Daar is best wat voor nodig om de diepgang van de problemen te erkennen. Je kan het bijvoorbeeld ook met de discussie rond AI verbinden.

AI is alleen maar het vermenigvuldigen van al wat bekend is. Wil je daar bovenuit komen is er echt meer nodig. Toerusting op dat vlak mag je verwachten van de academie. Dat je met distantie naar dingen kijkt. Waar kom je vandaan en waar ga je naar toe? Het is best een ingewikkelde samenleving om te analyseren en de juiste keuzes te maken.'

Knijff daagt uit: 'Hoef je dat van een hbo opgeleide kerkelijk werker niet te verwachten? Dat mag je van een academicus verwachten?' 'Ja', bevestigt Spronk. 'Er wordt nu wat denigrerend gedaan over het onderscheid tussen complexe en minder complexe situaties. Het gecompliceerde, daar gaat het wel over. Maar, of je dat moet koppelen aan een dorps- of een stadsgemeente is een andere vraag. Zo werkt dat niet. Je moet veel meer in teams denken. En dat kan je aan opleiding verbinden: voor dat soort dingen leiden we die mensen op, en voor andere zaken zijn er andere opleidingsmogelijkheden.'

DELTAPLAN

'Een van de goede dingen van de ambtsdiscussie is dat we nu nog intensiever samenwerken met de CHE en Windesheim. Dat je ook op dat niveau elkaar vaker tegenkomt.'

Knijff: 'Ik ben wel blij dat je dat zegt. Er zijn ook mensen die precies andersom interpreteren, dat het alleen maar ingewikkelder wordt.'

Spronk: 'We overleggen met CHE en Windesheim bijvoorbeeld over een soort deltaplan. Welke routes je allemaal kan volgen. Hoe de lijnen kunnen gaan lopen. Dat je zegt, als je die opleiding gedaan hebt, kan je zo en zo doorstromen. Dat moet je op elkaar in laten spelen. We waren bijvoorbeeld laatst ook in Leuven bij de Evangelische Theologische Faculteit, om te bespreken of hun bachelor toegang kan geven tot onze master. Zo kan je elkaar vaker opzoeken, denk ik.'

De ambtsdiscussie moeten we echt uit de problematische sfeer halen. Ik zie dat zitten wanneer je vanuit de opleidingen denkt. Dat biedt mogelijkheden om de academie duidelijker te profileren. Ook in samenwerkingen. Zo'n deltaplan kan helder aangeven welke routes er allemaal mogelijk zijn. Zo sluiten we aan bij de wensen en mogelijkheden van studenten, en kunnen ze op allerlei manieren hun weg vinden!'

We danken rector Klaas Spronk voor zijn openhartigheid. En wensen hem alle wijsheid en zegen voor bij de taken die wachten. Aan de plek rond de Janskerk zal het niet liggen; hier worden al eeuwenlang studenten opgeleid om zich te bekwamen in antwoord op hun roeping. ♦

